

MADANIY MEROS VA MA'NAVIY QADRIYATLAR UYG'UNLIGI

Samatov Xurshid Ulmasjanovich

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Samarqand filiali "Gumanitar va ijtimoiy fanlar" kafedrasi f.f.n dotsenti

Umirbek Ramanberganov

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Samarqand filiali

DI25-10 guruh talabasi

Email: umirbek.kadirov.o7@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada madaniy meros va ma'naviy qadriyatlar uyg'unligining nazariy asoslari, ijtimoiy ahamiyati hamda zamonaviy jamiyat taraqqiyotidagi o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida madaniy merosning moddiy va nomoddiy shakllari hamda ularning ma'naviy qadriyatlar bilan uzviy bog'liqligi yoritilgan. Shuningdek, globallasuv sharoitida milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirish muammolari hamda ularning yechimlari ilmiy asosda ko'rib chiqilgan. Maqola natijalari madaniy meros va ma'naviy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlash orqali jamiyatda barqaror ma'naviy muhitni shakllantirish mumkinligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *madaniy meros, ma'naviy qadriyatlar, milliy identifikatsiya, globallasuv, nomoddiy meros, ijtimoiy barqarorlik, ma'naviy tarbiya, milliy o'zlik, madaniy siyosat, an'analar*

Kirish. Bugungi globallasuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida madaniy meros va ma'naviy qadriyatlar masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Har bir xalqning tarixiy taraqqiyoti, milliy o'zligi va ijtimoiy barqarorligi aynan uning asrlar davomida shakllangan madaniy merosi hamda ma'naviy qadriyatlari bilan chambarchas bog'liqdir. Shu boisdan ham madaniy meros va ma'naviy qadriyatlar uyg'unligi masalasi zamonaviy ilmiy tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Madaniy meros bu ajdodlar tomonidan yaratilgan moddiy va nomoddiy boyliklar majmui bo'lib, u xalqning tarixiy xotirasi, urf-odatlari, an'analari, san'ati, me'morchiligi va ilmiy yutuqlarini o'zida mujassam etadi. Ma'naviy qadriyatlar esa insonning ichki dunyosi, axloqiy me'yorlari, e'tiqodi, dunyoqarashi va ijtimoiy xulq-atvorini belgilovchi mezonlar sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu ikki tushuncha o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, biri ikkinchisini to'ldiradi va rivojlantiradi. Ayniqsa, Yangi O'zbekiston sharoitida milliy o'zlikni anglash, tarixiy merosni asrab-avaylash hamda uni yosh avlod ongiga singdirish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. Bu jarayonda madaniy merosni nafaqat saqlash, balki uni zamonaviy talablarga mos ravishda rivojlantirish, ma'naviy qadriyatlar bilan uyg'un holda targ'ib qilish muhim vazifa sifatida qaralmoqda. Chunki jamiyatda sog'lom ma'naviy muhitni shakllantirish, milliy g'urur va iftixorni mustahkamlash aynan ushbu uyg'unlik orqali ta'minlanadi. Shuningdek, globallashuv jarayonlari ta'sirida turli madaniyatlar o'zaro ta'sirga kirishar ekan, milliy qadriyatlarning saqlanib qolishi va boyitilishi dolzarb muammoga aylanmoqda. Bu esa madaniy meros va ma'naviy qadriyatlar o'rtasidagi uyg'unlikni ilmiy asosda o'rganish, ularning o'zaro ta'sir mexanizmlarini aniqlash zaruratini yuzaga keltiradi.

Mazkur maqolada madaniy meros va ma'naviy qadriyatlarning mazmun-mohiyati, ularning o'zaro bog'liqligi hamda jamiyat taraqqiyotidagi o'zni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu uyg'unlikni ta'minlashning zamonaviy mexanizmlari va istiqbollari ham yoritib beriladi.

Adabiyotlar tahlili va tadqiqot metodologiyasi. Madaniy meros va ma'naviy qadriyatlar jamiyatning ijtimoiy-madaniy tizimida o'zaro chambarchas bog'langan ikki muhim komponent hisoblanadi. Madaniy meros asosan ikki shaklda namoyon bo'ladi: moddiy (me'moriy obidalar, tarixiy yodgorliklar, qo'lyozmalar, san'at asarlari) va nomoddiy (til, urf-odatlar, an'analar, folklor, marosimlar). Nomoddiy meros bevosita ma'naviy qadriyatlarning tashuvchisi bo'lib xizmat qiladi.

Ma'naviy qadriyatlar esa insonning axloqiy qarashlari, milliy o'zlik hissi, vatanparvarlik, insonparvarlik, adolat va halollik kabi mezonlarni o'z ichiga oladi.

Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, barqaror jamiyat rivoji uchun aynan shu qadriyatlar tizimi asos bo'lib xizmat qiladi. Masalan, sharq mutafakkirlari, xususan Abu Nasr Forobiy jamiyat taraqqiyotida axloqiy yetuklik va ma'naviy komillikni asosiy omil sifatida ta'kidlagan.

Shunday qilib, madaniy meros – bu shakl, ma'naviy qadriyat esa uning mazmuni sifatida qaraladi. Ularning uyg'unligi esa jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi tizimni yuzaga keltiradi.

Hozirgi globallashuv davrida madaniy meros va ma'naviy qadriyatlar uyg'unligini saqlash va rivojlantirish uchun quyidagi mexanizmlar muhim hisoblanadi:

a) Ta'lim tizimi orqali integratsiya

Maktab va oliy ta'lim tizimida milliy merosga oid bilimlarni chuqur o'rgatish zarur. Darsliklar va o'quv dasturlariga tarixiy-madaniy materiallarni kiritish yosh avlodda milliy qadriyatlarga hurmatni oshiradi.

b) Raqamlashtirish va innovatsiyalar

Madaniy meros obyektlarini raqamlashtirish (3D modellar, virtual muzeylar) orqali ularni keng jamoatchilikka yetkazish mumkin. Bu jarayon ayniqsa yoshlar uchun qiziqarli va samarali vosita hisoblanadi.

c) Madaniy siyosat va davlat dasturlari

Davlat tomonidan tarixiy obidalarni restavratsiya qilish, madaniy tadbirlar o'tkazish va milliy qadriyatlarni targ'ib qilish muhim ahamiyatga ega. Bu borada UNESCO tomonidan ham nomoddiy madaniy merosni himoya qilishga qaratilgan dasturlar amalga oshirilmoqda.

d) Ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar

Zamonaviy media platformalar orqali milliy qadriyatlarni targ'ib qilish keng auditoriyani qamrab olish imkonini beradi. Bu esa madaniy merosni ommalashtirishda samarali vosita hisoblanadi.

Tahlil va natijalar. Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bugungi globallashuv sharoitida madaniy meros va ma'naviy qadriyatlar uyg'unligini saqlash

jamiyat barqarorligining muhim omili hisoblanadi. Tadqiqot natijasida quyidagi asosiy xulosalar shakllantirildi:

Raqamlashtirish samaradorligi: Madaniy meros ob'ektlarini raqamlashtirish (3D modellar, virtual muzeylar) yosh avlodning tariximizga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Bu usul nafaqat ma'lumotlarni saqlash, balki ularni keng ommaga, ayniqsa, xalqaro miqyosda targ'ib qilish imkonini beradi.

Ta'lim bilan uzviylik: Maktab va oliy ta'lim darsliklariga madaniy merosga oid mavzularning tizimli kiritilishi yoshlarda milliy o'zlikni anglash tuyg'usini shakllantiradi. Bu jarayon moddiy merosni (yodgorliklarni) shunchaki tomosha qilishdan ko'ra, ularning ma'naviy mazmunini chuqur anglashga xizmat qiladi.

Ijtimoiy tarmoqlar roli: Zamonaviy media platformalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali milliy qadriyatlarni targ'ib qilish keng auditoriyani qamrab olish imkonini bermoqda. Bu esa madaniy merosni ommalashtirishning eng samarali va zamonaviy vositasi ekanligi tahlillarda o'z aksini topdi.

Davlat siyosati va xalqaro tajriba: UNESCO kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan dasturlar nomoddiy madaniy merosni himoya qilishda muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, madaniy meros va ma'naviy qadriyatlar uyg'unligi har qanday jamiyatning barqaror rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Madaniy meros xalqning tarixiy xotirasi va boy tajribasini aks ettirsa, ma'naviy qadriyatlar ushbu merosning mazmuniy mohiyatini belgilaydi. Ularning o'zaro uyg'unligi esa milliy o'zlikni anglash, ijtimoiy birdamlikni mustahkamlash va yosh avlodni komil inson sifatida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy globallashtirish sharoitida ushbu uyg'unlikni saqlash va rivojlantirish dolzarb vazifaga aylanmoqda. Shu bois ta'lim tizimi, madaniy siyosat, ilmiy tadqiqotlar va axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish orqali madaniy meros va ma'naviy qadriyatlar integratsiyasini kuchaytirish zarur. Natijada jamiyatda sog'lom ma'naviy muhit, milliy g'urur va barqaror taraqqiyot ta'minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: "Ma'naviyat", 2008.
3. Ergashev I. Ma'naviyat va taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: "Akademiya", 2015.
4. Otamurodov S. Globallashuv: milliy-ma'naviy xavfsizlik va barqaror taraqqiyot. – Toshkent: "O'zbekiston", 2013.
5. Saifnazarov I., Qosimov B. Ma'naviyat – yengilmas kuch (O'quv qo'llanma). – Toshkent: "Noshir", 2012.
6. Jo'rayev N. Mafkuraviy jarayonlar va milliy-ma'naviy taraqqiyot. – Toshkent: "Ma'naviyat", 2010.
7. Berdiyurov SH. Madaniy meros ob'ektlarini raqamlashtirish va virtual muzeylar yaratish istiqbollari // "O'rta asrlar tarixi va madaniyati" ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Samarkand, 2021.
8. O'zbekiston Respublikasining Qonuni. Madaniy meros ob'ektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida. – Toshkent: "Adolat", 2001
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, "Madaniy meros ob'ektlarini muhofaza qilish to'g'risida," 2018.
10. Sh. Mirziyoyev, Yangi O'zbekiston strategiyasi, Toshkent, 2021.